

**KULTAINEN KOSKETUS -  
THE GOLDEN TOUCH  
KUVAN TARINALLISUUDESTA**

**Miska Allonen**

**TAMK**

**Tampereen ammattikorkeakoulu  
Ammattikorkeakoulututkinnon  
kirjallinen opinnäytetyö  
Kuvataiteen koulutusohjelma  
Toukokuu 2017**

**Tekijä** MISKA ALLONEN  
**Vuosi** 2017, toukokuu  
**Työn nimi** Kultainen kosketus – The Golden Touch  
Kuvan tarinallisuudesta

## **TIIVISTELMÄ**

Tämä on kirjallinen opinnäytetyö, joka tutkii kuvataiteen koulutusohjelman opinnäytetyön taiteellista osuutta ja siihen liittyviä tieteellisiä teorioita. Opinnäytetyön taiteellinen osa Kultainen kosketus – The Golden Touch -valokuvasarja koostuu seitsemästä valokuvasta. Valokuvasarja tarkastelee fyysisen toden ja mielikuvituksellisen tarinallisuuden välitilaa. Valokuvasarja on toteutettu digitaalisesti mutta analogisia tekniikoita hyödyntäen. Valokuvasarjoissa esiintyvät todellisuudet ovat rakennettuja todellisuuksia, pienoisininstallaatioita. Käsien tekemisen perinne yhdistyy digitaaliseen valokuvaan.

Opinnäytetyön kirjallisen osuuden tutkimuskysymykset ovat yhteydessä taiteelliseen osuuteen. Tutkielma käsittelee ihmisen kuvanlukutaitoa muistin ja näköhavaintojen kautta assosiaatioon, metaforiin ja intuitioon. Tarinallisuus ja satumaailmat ovat läsnä. Opinnäytetyö avaa tarinallisuuden rakentumista myös suhteessa nykyvalokuvataiteeseen.

**Avainsanat:** valokuva, nykyvalokuva, valokuvataide, nykyvalokuvataide, tarinallisuus, tarinat, sadut, kuvanlukutaito, näköhavainnot, mielikuvitus, assosiaatio, muisti, metaforat, intuitio. **Sivut:** 41

**Name** MISKA ALLONEN  
**Year** 2017, May  
**Thesis** Kultainen kosketus – The Golden Touch  
About the story of image

## **ABSTRACT**

This study supplements the artistic part of thesis in the Degree Programme in Fine Art in Tampere University of Applied Sciences. Kultainen kosketus – The Golden Touch is a series of photographs which consists of seven photographs. The series of photographs studies relation between physical reality and imaginative storytelling. The series of photographs are made with a digital camera but taking advantage from analogical techniques. Realities that are present in the series of photographs are made-up realities, real miniature installations. Tradition of craftsmanship is combined with digital photography.

**Keywords:** photograph, contemporary art photography, stories, fairytales, visual perception, imagination, association, intuition, memory, metaphor

**Pages:** 41

**KULTAINEN KOSKETUS  
- THE GOLDEN TOUCH  
KUVAN TARINALLISUUDESTA**

Miska Allonen  
TAMK  
Tampereen ammattikorkeakoulu  
Ammattikorkeakoulututkinnon  
kirjallinen opinnäytetyö  
Kuvataiteen koulutusohjelma  
Toukokuu 2017  
Sivut: 41

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	4
2	POHJUSTUS KUVAN TARINALLISUUTEEN.....	6
	2.1 Miten kuvan tarinallisuus rakennetaan.....	8
	2.1.1 Satumailman kuvasto tarinan sisällä.....	11
	2.1.2 Yleisiä visuaalisia keinoja rakentaa kuvaa ja tarinaa...13	
	2.2 Kuvan tulkinta ja tekniikat.....	16
	2.2.1 Kuvan tulkinta arjessa: näköhavainnot.....	16
	2.2.2 Eideettis-esteettinen näkeminen.....	17
	2.2.3 Ihmisen muisti ja mielikuviutus.....	20
	2.2.4 Tunnekaliteetti.....	22
	2.2.5 Taiteen sanallistamisesta.....	22
	2.2.6 Metaforat.....	24
	2.2.7 Intuitio.....	24
3	TARINALLISUUS NYKYVALOKUVATAITEEN KENTÄLLÄ.....	25
	3.1 Tarinallisuuden käsite nykyvalokuvataiteessa.....	27
	3.1.1 Nykyvalokuvataiteilijoiden valokuvista tarinallisuuden näkökulmasta.....	28
4	KULTAINEN KOSKETUS.....	32
	4.1 Opinnäytetyöni tekniikasta.....	32
	4.2 Kultainen kosketus: sisällöistä ja lähtökohdista.....	35
5	POHDINTA.....	39
6	LÄHTEET.....	41



## 1 JOHDANTO

Lapsuuden satukirjat luovat tietyn pohjan tarinoiden ymmärtämiselle. Kuvat ovat tarinoissa läsnä: mielikuvituksena mielessä ja usein myös kuvituksena fyysisesti kirjassa. Erilaiset lapsuuden leikit perustuvat tilojen luomiselle ja tarinoiden rakentamiselle. Nukkekodit, majojen rakentaminen, kotileikit, piirtäminen ja haaveet tulevaisuuden ammasteista. Nämä kasvattavat lapselle tietynlaisen kulttuurisidonnaisen kuvanlukutaidon.

Kuvanlukutaitoon liittyy usein tarinan kehittäminen. Mieli luo kuvan pohjalta ajatuksia, tunnelmia ja tarinoita. Kuvan elementtien yhdistäminen kokonaisuudeksi tapahtuu pitkälti alitajuisesti, mutta kuvaa voi lukea myös tietoisesti. Kuvanlukutaitoaan voi harjoittaa.

Oma kasvuympäristö vaikuttaa kasvamiseen. Itse olen maaseudun kasvatti, luonto on aina ollut minulle tärkeä. Metsät ovat olleet takapihojani, puut majojani. Kaupunkiin muuttaminen kuitenkin avasi silmäni eri tavalla ihmisten monimuotoisuudelle. Ihmisen tuottaman kulttuurin valoisat ja varjoiset puolet tulivat lähemmäksi kuin koskaan aiemmin. Ihminen osaa luoda ja tuhota. Ympäristö vaikuttaa ihmisen kasvuun.

Kultainen kosketus - The Golden Touch (2017),  
Dibondille pohjustettu näyttelykuva Valokuvakeskus Nykyajassa

Nykykulttuuri hyödyntää kuvia ja visuaalisuutta. Kuvien käytölle löytyy erilaisia alustoja sosiaalisesta mediasta katukuvaan. Kukaan kaupungissa kasvanut ei voi välttyä kuvilta, jokaiselta kadunvarrelta löytyy visuaalista mainontaa. Internet on pullollaan erilaisia kuvia, ihmiset jopa viestivät toisilleen kuvin – tunteita ja ajatuksia. Meemit ja selfiet ovat kulttuuriin juurtunut tapa ilmaista itseään.

Valokuva on konstruktio. Kuvaaja valitsee kuvan sisällön, joskus mielivaltaisemmin, joskus tarkoituksellisemmin. Kuvan rajaus, kuvakulma, kuvaajan positio ja jopa kuvaajan sosiaalinen asema näkyvät lopputuloksessa. Valokuva on aina subjektiivinen.

Opinnäytetyössäni tarkastelen tarinallisuuden olemusta nykyvalokuvataiteessa. Keskityn kotimaiseen valokuvaan. Tutkin, miten katsoja lukee valokuvaa ja miten kuvanlukutaito rakentuu. Valokuva on alati läsnä arjessamme. Valokuvasta on muodostunut osa ympäristöämme, jota tulkitsemme päivittäin. Miten kuvan tarinallisuus luodaan?

Prosessikuva Virosta  
Kultainen kosketus - The Golden Touch (2017)  
Kuva: Ismo Torvinen



## 2 POHJUSTUS KUVAN TARINALLISUUTEEN

Kuvan tarinallisuus on arjessamme läsnä. Kuvat ovat osa kaupunkikuvaa, mainontaa, sosiaalista mediaa ja nykypäiväistä viestintäkulttuuria. Ei ole mikään ihme, että kuvalla on vahva rooli hektisessä yhteiskunnassamme; johan sen vanha sananlaskukin taitaa: ”kuva kertoo enemmän kuin tuhat sanaa”.

Elokuvissa ja kirjoissa tarinallisuutta käsitellään tyypillisesti juonen avulla. Juoni johdattaa kokijan teoksen maailmaan mukaansatempaavasti ja usein melko kivuttomasti. Juonen tukena toimivat harkitut kuvakulmat, henkilöt, näkökulmat, ympäristön kuvaus ja teoksen tema.

Useimmiten - ja ehkä myös helpoiten - tarina rakennetaan tekstin varaan: tarinallisuus nojaa tekstiin, jolloin kuvat ovat tarinan tukena. Satukirjoissa ja elokuvissa voidaan puhua kuvituskuvista tai siirtymäkuvista. Kuvakerronnan tarinallisuus muodostuu useista katsojalle tutuista kuvatyypeistä: vaikkemme osaisikaan niitä nimetä, osaamme lukea niitä alati rakentuvan kulttuuriperimämme ansiosta. Tyypillinen Hollywood-elokuvan tarinallinen kaava on varmasti televisiota katsovalle kansalle tuttu ja ymmärrettävä.

Voiko tarinallisuutta luoda päinvastaisesti, juonellisen tarinan sijaan kuva edellä? Onko lopputulema yhtä mielikuvituksekas kuin satukirjoissa?

Opinnäytetyöni taiteellinen osuus on seitsemän kuvan valokuvasarja Kultainen kosketus – The Golden Touch. Omassa teoksessani kokeilen tarinallisuuden ilmentymistä kuvista silloin kun teksti puuttuu.

Prosessikuva Virosta  
Kultainen kosketus - The Golden Touch (2017)  
Kuva: Laura Laukkanen





15

RED HOT CHILI PEPPERS

01E

111

## 2.1 Miten kuvan tarinallisuus rakennetaan

Elokuvan tarinallisuus rakentuu juonesta ja sen ympärille rakennetuista tapahtumasarjoista. Elokuvasa on usein vähintään yksi päähenkilö ja sivuhahmoja. Näiden henkilöiden näkökulmilla tapahtumiin ja juonen etenemiseen on suuri merkitys tarinallisuuden kannalta. Hahmojen erilaisuudesta johtuva kitka vie tarinaa eteenpäin. Myös ympäristön kuvaus altistaa katsojan mielen tulkitsemaan tarinaa näkemänsä perusteella. Elokuvan teema ja juoni aukeavat pikkuhiljaa katsojan tarkastellessa kerrontaa.

Taidevalokuvissa tarinallisuus ei yleensä ilmene katsojalle yhtä selkeästi kuin elokuvissa. Valokuvissa tarinaa ei helpoteta selkein lauserakentein muodostetulla puheella, äänitehosteilla, sulavilla kamera-ajoilla tai nopeatempoisella leikkauksella.

Valokuvat ovat luonteeltaan abstraktimpia. Koska valokuvista puuttuu kirjallinen juoni, on osattava lukea kuvia. Valokuvasarja antaa katsojalle aikaa ja tilaa tutkia kokonaisuutta läheltä ja kaukaa, hitaasti ja nopeasti. Valokuvasarjaa on periaatteessa mahdollista katsoa miten päin vain, kun kirjoja ja elokuvia katsotaan alusta loppua kohden. Valokuva on pysäytetty hetki. Valokuvaa tulkittaessa vain katsojan mieli liikkuu. Kuvassa esiintyvien elementtien symbolinen arvo saa suuremman painon. Katsojalla on aikaa pohtia kuvan ratkaisuja, olivat ne sitten sattumanvaraisia tai rakennettuja.

Edellinen aukeama:  
Kultainen kosketus - The Golden Touch (2017)



Prosessikuva työhuoneelta  
Kultainen kosketus - The Golden Touch (2017)



Valokuvaa on pidetty elokuvan vastakohtana siitä asti, kun elokuva tuli, toteaa valokuvataiteilija Emily Jane Major artikkelissaan. Syitä vastakkainasetteluun on useampia. Valokuvausta on pidetty alusta asti kansanomaisena, ensisijaisesti yksilöllisenä ilmaisuvälineenä. Valokuvauksen tuotannon lähtökohdat olivat toisenlaiset kuin elokuvan. Lopullinen tuote, esineellistettävissä oleva painokuva, eroaa elokuvatuotannon vastaavasta elämyksestä: liikkuvasta kuvasta. (Emily Jane Major 2012, 117.)

Taidevalokuva antaa vapauksia tarinallisuuden muotona, mutta samalla myös rajoittaa ja haastaa - niin tekijää kuin kokijaakin. Koska taidevalokuva on esitysmuotona niin vapaa, ei ole yhtä oikeaa tapaa tulkita kuvaa. Tulkinnan vapaus saattaa johtaa tilanteeseen, jossa katsoja kokee, ettei osaa lukea kuvaa. Tällöin kuvasta voi olla hankala saada minkäänlaista tarinaa selville. Katsoja saattaa jäädä tyhjän päälle ja ohittaa kuvan.

Oikeastaan taidevalokuvat ovat tavaltaan ilmaista tarinaa lähempänä satukirjoja kuin elokuvia. Taidevalokuvissa sisältöä ei tuoda yhtä selkeästi juonen avulla katsojan ymmärrykseen kuin elokuvissa. Sen sijaan taidevalokuvien tapa herättää ajatuksia ja ruokkia mielikuvitusta on sukua satukirjojen luomille mielikuvien assosiaatioille. Satukirjoissa tekstillä kuvitetaan mielikuvaa, jonka satukirjan kuvitus ja lapsen mielikuvitus luovat. Taidevalokuvassa – tekstin puuttuessa – katsoja rakentaa tarinaa ja tekstiä päässään, mielikuvituksensa avulla. Satukirjojen kuvat ovat lähinnä viitteitä tekstiin: mielikuvitukselle annetaan enemmän tilaa. Elokuvassa teksti ja kuva kulkevat vahvasti yhdessä, juoni etusijalla. Satukirjoissa ja taidevalokuvissa rakennetaan puitteet, mutta lopullinen tarina muodostuu

vasta kokijan päässä.

Tarinallisuuden elementtejä hyväksi käyttäen on mahdollista rakentaa ymmärrettäviä kertomuksia valokuvaankin. Mutta haluanko tehdä yhden ymmärrettävän kertomuksen, vai haluanko luoda mahdollisia risteäviä tulkintoja?

Omassa työskentelyssäni arvostan sitä, että katsojalle jää lukuisia vaihtoehtoja tulkita lopputulosta. Oikeaa vastausta ei tarvitse edes olla olemassa, joskus tärkeämpää on vain pyöritellä asioita eri suunnista. Aivoja haastaessaan saattaa keksiä uuden tavan ajatella. Ajatuksen on hyvä välillä pysähtyä, mutta yhtä lailla tärkeää on punnita omia ajatuksiaan elämän varrella yhä uudelleen ja uudelleen. Valokuvasarjani käsittelee tarinaa absurdilla, hieman surrealistisella otteella. Kuvat ja tilat ovat tunnistettavia mutta liian poukkoilevia ollakseen dokumentaarisia tallenteita todellisuudestamme. Katsojan on käytettävä mielikuvitustaan kuvien sisäistä ristiriitaa ja paikoin vääristynyttä todellisuuskuvaa tulkitakseen. Tällöin ollaan tarinallisuuden syntymisen ytimessä. Katsoja saa tulkita vapaasti annettujen ärsykkeiden pohjalta.

Seuraava aukeama:

Kuva:

Elsa Beskow: Auringonmuna (1994)



### 2.1.1 Satumaailman kuvasto tarinan sisällä

*”Ei merkitse mitään”, hän sanoi. ”Hämäränmaassa se ei merkitse mitään”.*  
(Lindgren & Törnqvist 1995, 10.)

Tämä lause Astrid Lindgrenin lastenkirjasta Hämäränmaassa toistuu päässäni aina aika ajoin. Se on hieno muistutus siitä, että mielikuvitukseksaassa satumaailmassa realiteetit eivät rajoita: mikä vain on mahdollista.

Opinnäytetyöni taiteellinen osuus Kultainen kosketus - The Golden Touch on seitsemän kuvan valokuvasarja. Sarjaa luodessani pohdin paljon satujen maailmaa ja tarinoiden kuvastoa. Mieleeni nousivat nimet kuten Elsa Beskow, Grimmin veljekset, Astrid Lindgren, Pirkko-Liisa Surojegin ja Zacharias Topelius. Erityisesti Elsa Beskow ansaitsee erityismaininnan lapsuuteni satumaailman kerronnallisena kuvittajana.

Edellä mainittujen lisäksi lapsuudestani nousee muistiin myös kaksi valokuvien kuvitettua lastenkirjaa. Toinen niistä on Heikki Willamon kertoma ja valokuvien kuvittama Kultaturkki, jossa kettu ja muut metsän eläimet, luonto, kesä, lapsuus ja tarinat yhdistyvät yksien kansien välissä valokuvalliseksi ja tarinalliseksi kokonaisuudeksi. Karhunpennun kesä puolestaan pohjaa Juha Suonpään satumaisen realistisiin valokuviiin karhunpennusta metsässä ja Marja-Leena Korte-Suonpään leikkisiin teksteihin. Näitä kahta lastenkirjaa yhdistää myös suomalainen luontokuvaus ja mytologiset eläinvalinnat. Perinteisesti kettu yhdistetään oveluuteen ja viekkauteen, karhu metsän kuninkuuteen. Nämä lastenkirjat



tuovat myös uusia aspekteja eläinsatujen tarinalliseen maailmaan.

Lastenkirjat sisältävät yleensä sekä kirjoitetun tarinan että kuvituksen. Valokuva on aina tietynlainen kertomus, kuten satukin. Omissa valokuvissani halusin luoda satumaailman tunnelmaa. Koetin toisaalta välttää kliseisiä satumaailman elementtejä, mutta toisaalta myös yhdistin satumaailman perinteitä nykypäiväiseen arkeen. Pyrin tavoittamaan satumaailman mielikuvituksellisen imun käyttämällä tosimaailman elementtejä tarinallisuuden kasvattajina. En halua, että kuvasto yhdistyy suoraan esimerkiksi Liisa ihmemaassa -satuun. Koetin valokuvissani yhdistää runsaasti tuttuja ja vieraita satumaisen tarinallisuuden symboleja, esimerkiksi purjevereen ja kaniineja sekä parkkihallin.

Mielikuvitus ja piilotajunta ovat tärkeä osa ihmisen olemusta. Sadut ja tarinat hyödyntävät edellä mainittuja ihmisen ominaisuuksia. Parhaimmillaan sadut ovat maagisia, ihmeellisiä, opettavaisia ja uutta synnyttäviä – mutta samalla myös perinteitä vaalivia.

Kuva:  
Heikki Willamo - Kultaturkki (2000)





### 2.1.2 Yleisiä visuaalisia keinoja rakentaa kuvaa ja tarinaa

Kaduilla ja mediassa näkyvät mainoskuvat ovat osa arkeamme. Osaamme erottaa viisikymmentä vuotta vanhan kuvan uudesta, nykypäiväisestä – tai ainakin ajattelemme osaavamme. Toisinaan koemme tarvetta väittää jotain kuvaa lavastetuksi. Ajattelemme, että vuoden luontokuva ei voi olla aito, sen täytyy olla lavastettu; tai ainakin sitä on peukaloitu!

Kuvanlukutaitomme on kulttuurimme tuote. Kuvanlukutaitoa voi kehittää ja tapoja herättää erilaisia mielleyhtymiä voi muuttaa.

Kuvataiteilija ja mediatutkija Stefanie Grebe toteaa artikkelissaan, että mustavalkoiset ja haalistuneet värit ovat vakiintunut keino menneisyyttä kuvaavana visuaalisena tyylinä. Hän muistuttaa, että useimmat nykypäivän kamerat ja kuvankäsittelyohjelmat sisältävät valmiin seepianruskean suodattimen. Menneisyys on yhdistetty tähän tyyliin. Suodattimet ovat osa teknistä välineistöä, mutta niistä on historian saatossa tullut myös kulttuuristen väitteiden koodeja, viitteitä tiettyihin aikakausiin. (Grebe 2012, 38.)

Mustavalkoisella luodaan tiettyä tunnelmaa, samoin erilaisilla värisävyillä. Mutta toisaalta myös kuvan ottamisen lähtökohdat saattavat muuttaa kuvan tulkintaa: miten esimerkiksi dokumentaarinen valokuva eroaa fiktiivisestä?

Kuva: Pirkko-Liisa Surojegin - Maahisen viimeinen matka (1995)

Greben mukaan dokumenttivalokuvausta käsittelevä keskustelu sivuaa aina kysymystä valokuvan todenperäisyydestä: ”Onko tämä valokuva tosi? Voimmeko luottaa siihen? Voidaanko se todentaa?”. Greben mukaan dokumentaarisen valokuvan tulisi olla hyvin perustellun tosi uskomuksen tasolla: ilmaista valokuvaajan käsitys faktasta. Dokumentaarinen valokuva ei kuitenkaan ole faktana aivan samalla tasolla kuin esimerkiksi tieteellisessä tutkimuksessa käytettävät faktat. Grebe toteaaakin, että esitykset tuottavat erilaisia tietosisältöjä ja muokkaavat siten käsitystämme todellisuudesta – niin menneestä kuin nykyisestäkin. (Grebe 2012, 39.)

Opin valokuvauksen sääntöjä ollessani Berliinissä vaihto-opiskelijana kolmella erilaisella valokuvakurssilla kesällä 2016 BTK:n valokuvauksen osastolla. Kurssit olivat: dokumentaarinen valokuvaus, lavastettu valokuvaus ja kokeellinen valokuvaus. Opin, että valokuvaajalla voi olla erilaisia rooleja: samasta tilanteesta voi syntyä aivan toisenlainen kuva, jos tapahtumia katsoo kokeellisin, eikä dokumentaarisin silmin. Saman tapahtuman voi vangita kuvaksi miljoonilla eri tavoilla. Joskus kahdesta eri kuvasta voi olla vaikea löytää samaa sisältöä, vaikka ne olisi otettu samasta kohteesta.

Dokumentaarinen kuva ei välttämättä ole tosi, vaikka niin ajattelemmekin. Lavastettu kuva saattaa esimerkiksi avata katsojan tunteita onnistuneemmin kuin dokumentaarinen kuva samasta tilanteesta.

Mitä tosi oikeastaan edes on? Tiedon määritelmää voidaan lähestyä eri tavoin: voidaan puhua aistitiedosta, kokemuspäisestä tiedosta, arkitiedosta ja

opitusta tiedosta. Kaikki tiedon eri lajit merkityksellistävät arkielämäämme, muodostaen yhdessä käsityksemme tiedosta. Tietoteorioiden tarkastelu nostaa yhden tiedon määritelmän ylitse muiden: tieto on hyvin perusteltu tosi uskomus. (Grebe 2012, 39.)



Prosessikuva työhuoneelta  
Kultainen kosketus - The Golden Touch (2017)



Kultainen kosketus - The Golden Touch (2017)

## 2.2 Kuvan tulkinta ja tekniikat

Ihminen tulkitsee kuvia ja näköhavaintoja arjessa jatkuvasti. Jotta pystymme paremmin ymmärtämään kuvan tulkintaa, tulee meidän ymmärtää palaset, joista kuvanluku muodostuu.

### 2.2.1 Kuvan tulkinta arjessa: näköhavainnot

Näkeminen on monimutkainen hermofysiologinen tapahtumasarja. Näköhermot koostuvat miljoonista hermosyistä: kummankin silmän verkkokalvoilta lähtee noin 1,5 miljoonaa hermosyitä. Aivot tulkitsevat silmien keräämät näköhavainnot. Katsottaessa hermoston välittämät verkkokalvokuvat vaihtelevat koko ajan: ne viivähtävät tajunnassa vain alle puoli sekuntia. Näkeminen on psyyken tason toiminto. Näkökuva tunnistuu häivähtelevistä impulsseista ymmärrettäväksi vertautuessaan muistivarastossa oleviin malleihin. Selkiytynyt näkökuva tulee tajuntaan. (Tuomikoski 1987, 106.)

Filosofian tohtori Paula Tuomikosken mukaan näköhavainto antaa jatkuvasti muuttuvia hermostollisia signaaleita. Näköhavainto ei siis anna mitään tarkkaa ja pysyvää, yhtä kuvaa havaintokohteesta: aivojen suorituskyky näköhavainnon muodostumisessa on valtava. Tämä on mielestäni kiinnostava ajatus: leikin näköhavainnolla kuvissani. Haluan kuvissani käyttää hyödyksi sitä, että aivot joutuvat käsittelemään näköhavaintoja. Haluan luoda katsojalle uusia väyliä tulkita kuvia ja rakentaa tarinoita. (Tuomikoski 1987, 106.)





Ihminen yhdistää tietoisensa ja tajuisen havaintonsa äärettömän suuresta massasta. Tämän lisäksi jokainen ihminen näkee omalla tavallaan: oma elämänhistoria on opettanut näkemään asioista eri puolia ja eri merkityksiä. Nämä seikat huomioon ottaen ei olekaan yllättävää, että ihmiset voivat nähdä eri tavoin ja samassa kohteessa erilaisia asioita ja merkityksiä. Verkkokalvo välittää näkökentästä vihjeitä, joiden avulla muistivarastosta nousee tieto, mistä esineestä tai tapahtumasta on kyse. Kohdetta ei tarvitse havaita kokonaan: pieni vihje riittää tiedon saamiseen, ja katse voi hakeutua jälleen tarkkailemaan muita asioita. (Tuomikoski 1987, 106.)

Taidevalokuvan tarina ei yleensä ole tulkittavissa vain yhdellä tapaa: jopa kuvaajalla itsellään saattaa olla lukuisia erilaisia tulkintoja samasta kuvasta. Halusin omassa tekemisessäni käyttää hyödyni tulkintojen monipuolisuutta. Mielestäni on kiinnostavaa, että eri henkilöillä jää erilaisia asioita mieleen samasta tilanteesta. Kultainen kosketus -valokuvasarja yhdistää maailmoissaan totta ja tarua, tuttua ja vierasta, nähtyä ja ennennäkemätöntä. Uskoisin että ihmisen mieli johdattaa tulkinnan tällöin vahvasti mielikuviutusrikkaaseen tarinalliseen lopputulokseen – ainakin se on tavoitteeni. Minulle on tärkeää, että valokuvani ei ohjaa yhteen ainoaan ratkaisuun: mielikuviutuksen ja assosiaatioketjun hyödyntäminen on vahvasti läsnä tekemisessäni.

## 2.2.2 Eideettis-esteettinen näkeminen

Miten taideteos tulee ymmärretyksi? Prosessiin vaikuttavat aina sekä teos, että kokija; kumpikin omilla ehdoillaan. Teoksen informaatioarvo vaikuttaa siihen, kuinka paljon katsoja löytää teoksesta jotain uutta. Mikäli teoksen informaatioarvo on suuri, katsoja kokee saavansa siitä aina kerta kerralta enemmän. Vastaavasti taas matalan informaatioarvon omaava teos ei paljollakaan katselulla tuo enempää tajunnallista rikkautta. Informaatioarvon suuruus ei tietenkään ole suoraan verrannollinen teoksen yksityiskohtien runsauteen: pelkistetyn teoksen aikaansaamiseen käytetty valintakapasiteetti voi olla hyvin suuri. (Tuomikoski 1987, 109.)

Haluan kuvillani muistuttaa ihmisiä siitä, että kaikki ei välttämättä olekaan sitä, miltä ensi vilkaisulta näyttää. Aistejaan on mahdollista kehittää ja asioita on mahdollista nähdä uusin silmin. Joskus voi olla paikallaan pohtia niinkin arkista toimintoa kuin näköhavainto. Mitä näemme ja miksi?

Taideteoksen näkeminen tuottaa aistillisen sensaation, näköaistiärsytyksen. Ohikiitäväksi hetkeksi katsojalle muodostuu teoksesta eideettinen näkökuva. Se on lyhytaikaismuistin toiminto, verkkokalvokuvan heijastuma näköaivokuorella. Pikkulapsilla on usein kyky nähdä eideettisesti, koska he eivät ole suuren muistivaraston kahlitsemia. Kehityksen myötä kyky nähdä eideettisesti katoaa valtaosalta ihmisiä. Valikoiva muistitoiminta syrjäyttää sen. Tavallisimmin aikuinen hotkaisee näkösisällöstä tutut elementit ja väittää sitten jo nähneensä. Todennäköisesti tilanteesta on vain saatu ärsykevihje, jonka avulla loput on ennustettu. (Tuomikoski 1987, 107, 109.)

Muistisisältöjen kasvaessa näköisällöt käyvät yhä suppeammiksi. Kuva ympäristöstä köyhtyy nähtävän aineksen jatkuvasti kaventuessa. Todellisuuskuva surkastuu vähitellen. Prosessissa menetetään jotakin todella arvokasta. Kyky aistisisältöjen tarkasteluun ja aistimusvoimaiseen tajuamiseen on taiteen ymmärtämisen tärkeä edellytys. Ihmisyksilön elämä on huomattavasti potentiaalista huippua kapeampaa aistien osalta: aistit voisivat voimakkaasti toimiessaan antaa huomattavasti enemmän sisältöä. (Tuomikoski 1987, 109.)



Prosessikuva työhuoneelta  
Kultainen kosketus - The Golden Touch (2017)

Prosessikuva työhuoneelta  
Kultainen kosketus - The Golden Touch (2017)



Prosessikuva Virosta  
Kultainen kosketus - The Golden Touch (2017)

### 2.2.3 Ihmisen muisti ja mielikuviutus

Psykologian historian professori Douwe Draaisma kertoo teoksessaan Muistikirja, kuinka muistillamme on oma tahto. Voimme sanoa itsellemme: tämä minun täytyy muistaa, tämän hetken haluan säilyttää, tämän kosketuksen, tämän tunteen, tuon hajun ja katseen, näitä en saa unohtaa. Kuitenkin parin kuukauden tai ehkä jo parin päivän kuluttua muistoa voi olla hankala, jopa mahdoton, saada takaisin niissä väreissä, sen tuntuisena, tuoksuaisena tai makuisena kuin mitä olimme toivoneet. Sama käy myös toisin päin. Muisti saattaa tuoda ikävän muiston mieleemme jopa keskellä yötä, vaikka haluaisimme unohtaa sen kokonaan. Muisti toimii spontaanisti. Omaelämäkerrallinen muisti on yhtä aikaa muistikirja ja unohduskirja, muisti saattaa yllättää. (Draaisma 2011, 7.)

Mielikuviutus on mielestäni yksi tärkeimmistä elementeistä taidetta tehdessä ja tulkitessa. Ihmiset ovat yksilöitä, joten jokaisella on myös omat muistikuvansa. Muistikuvien yhdistyminen mielikuviutukseen on minusta jo yksinään mielenkiintoista. Vielä kiinnostavammaksi yhtälö muuttuu, kun muistia ja mielikuviutusta haastetaan visuaalisella ärsykkeellä: valokuvalla.

Tuomikosken mukaan ihmisaivojen kyky oppia on muistia. Aivosolut muuttavat käyttäytymistensä, ne alkavat ”muistaa”. Aluksi aivosolut, joihin tuojahaarakkeet tuovat impulsseja, ovat herkistyneet vain tietyille signaaleille. Impulssia saava hermosolu alkaa vähitellen muuttaa vieressä olevien solujen tilaa samankaltaiseksi. Fysiologisesti muutos tarkoittaa sitä, että neuronien tila muuttuu toistuvien samojen ulkoisten ärsykkeiden vuoksi. (Tuomikoski 1987, 100.)

Dosentti ja visuaalisen kulttuurin tutkija Janne Seppänen toteaa kirjassaan Visuaalinen kulttuuri, että fantasiolla eli kuvittelukyvyllä on tärkeä tehtävä identiteettien kehittämisessä. Se on keskeinen osa ihmisen arkista toimintaa. Esimerkiksi lapset ottavat leikkiessään erilaisia rooleja ja menevät niihin sisään hyvinkin perinpohjaisesti. Ihmisellä on kyky fantasioida. Fantasiat ovat havaintoikkunoita tietoisien ja tiedostamattoman välillä. Fantasiat ovat myös kulttuurisesti jaettuja ja historiallisia, muuttuvia. Ihmisellä on esimerkiksi elokuvaa katsoessaan kyky samaistua roolihahmoihin, jotka kannattelevat hänen fantasiaansa. Fantasia tarjoaa mahdollisuuden irrottautua arjen koordinaateista, mutta se ei kuitenkaan ole todellisuudesta vieraantunut: ihminen osaa yleensä tulkita tietoisien rajan molemmat puolet, eikä kuvittele fantasiaa välittömäksi todeksi. (Seppänen 2005, 60, 61,62.)

Psykologi ja filosofi Alison Gopnik toteaa kirjassaan Filosofinen vauva (2009), että me emme elä vain tässä yhdessä reaali maailmassa. Me elämme monien mahdollisten maailmojen maailmankaikkeudessa. Se koostuu kaikista niistä mahdollisuuksista joita maailma voi tarjota tai jollainen maailma olisi voinut olla menneisyydessä tai voisi olla tällä hetkellä. Mitä nämä kaikki mahdolliset maailmat sitten oikein ovat? Ne ovat suunnitelmia ja unia, fiktioita ja hypoteeseja. Nämä mahdollisuuksien maailmat eivät välttämättä ole reaali maailmaa, ne ovat toivorikkaan mielikuviutuksen tuotetta. Filosoifeilla on käsitteelle jopa oma terminsä: kontrafaktuaali, eli tosiasiainvastaisuus. (Gopnik 2009, 27.)

Emme siis eläkään ainoastaan toden ja faktan reaali maailmassa. Mielikuvituksen taito on tärkeä osa ihmisyyttä. Mahdollisuuksien maailma ei olisi mahdollisuuksien maailma ilman toiveajattelua. Valokuvissani mielikuvitus ja intuitio ovat suuressa roolissa. Mielikuvitukseksikaat tilanteet, vääristyneet perspektiivit, inhimillistetyt muovi eläimet ja koristellut ympäristöt vievät katsojan pois faktojen reaali maailmasta. Epäperinteiset tilanteet ja yhdistelmät haastavat katsojan mielikuvitusta valokuvissani: olisiko tällainen maailma mahdollinen? Haluan kuvissani mahdollistaa mahdottoman. Reaali maailman ymmärtäminen on evoluution kannalta tärkeää, mutta mitä hyötyä mielikuvitusmaailmoista sitten on? (Gopnik 2009, 27).

*”Psykologit ovat todenneet, että tosiasiainvastainen ajattelu kattaa koko arkisen elämämme ja vaikuttaa syvästi arvioihimme, päätöksiimme ja emootioihimme”* kirjoittaa Gopnik. Evoluutiivisesti ajateltuna tosiasiainvastaisuudet antavat meidän muuttaa tulevaisuuden. Voimme pohtia maailman tapahtumille vaihtoehtoja, puuttua asioihin ja päättää mikä näistä kaikista mahdollisuuksista käy toteen. Kaikista muista pohdituista mahdollisuuksista muodostuu sitten tosiasiainvastaisuuksia. Tosiasiainvastainen ajattelu on evoluutiivisestikin tärkeää. Pystymme sen ansiosta tekemään uusia suunnitelmia, keksimään työkaluja ja luomaan uusia ympäristöjä. Me pystymme vaikuttamaan tapahtumiin, hallitsemaan tilanteita. (Gopnik 2009, 29, 30.)

Prosessikuva Tampereelta  
Kultainen kosketus - The Golden Touch (2017)



## 2.2.4 Tunnekaliteetti

Tunne on hankala muodostaa mitattavaksi määreeksi: se ei ole selvärajainen ja yksinkertaisesti nimitettävissä oleva asia. Tunteen syntyminen on aina laadullinen tapahtuma. Tajunnallinen tila muuttuu toisenlaiseksi: energisestä väsyneeksi, luovuttaneen olotilasta yhtäkkiä innostuneeksi, arkinen olo muuttuu yllätetyksi ja liikuttuneisuus valtaa mielen. Silloin kun havaintoamme sävyttää tunne, se saa subjektiivisen leiman. Ilmaisemme tunteen sanomalla, että auto on (minusta) hienon värinen, sade tuntuu (minusta) epämiellyttävältä. Havainnon laatuominaisuuksien mittaajana on minä, jolloin arvio on subjektiivinen. Adjektiiveilla – laatusanoilla – voimme muun muassa määritellä omaa tilaamme: olen surullinen. Ilmaisemme adjektiivien avulla myös kohteen laadun: auto näyttäisi olevan kahdeksankymmentäluvulta, se herättää minussa nostalgiantunnetta. (Tuomikoski 1987, 145.)

Tunteet ovat vahvasti läsnä tarinan muodostumisessa. Ihminen on tunteva ja ajatteleva olento: kuvan näkeminen herättää katsojan sekä pohdiskelemaan mietteitään, että tunnustelemaan sisintään. Ajatuksia ei synny ilman tunteita. Tunteet saattavat olla kovin ennalta-arvaamattomia: asia, joka ilahduttaa toisia, saattaa masentaa eräitä.

Haluan valokuvasarjallani herättää ensisijaisesti tunteita, joista sitten muodostuu ensin viitteellisiä ajatuksia. Nämä ajatukset mahdollisesti selkiytyvät ja jäsenyvät ajan kuluessa. Saattaa olla, että kuvasarjasta muodostuvista ajatuksista ja tunteista muodostuu tarina. Tarina voi olla häilyvä tai selkeä, alitajuntainen tai rautalangasta väännetyn oloinen.

## 2.2.5 Taiteen sanallistamisesta

Kielen käyttö on käytäntö, joka merkityksellistää todellisuutta, jossa elämme. Se kuvaa maailmaa, järjestää ja rakentaa, muuttaa ja uusintaa sosiaalista todellisuuttamme. Kieltä käyttäessämme konstruioimme eli merkityksellistämme ne kohteet, joita kuvailemme. (Jokinen, Juhila & Suoninen 2000, 18.)

Kuvataiteilija ja taiteen tohtori Jyrki Siukonen kertoo tutkivan taiteilijan roolia esittelevässä kirjassaan, että yleisesti ottaen taide syntyy taidetta tekemällä ja puhe seuraa perässä. Kuvantekemisen tekoprosessin sanallistaminen on kuitenkin keskiössä, kun pohditaan taiteen tekemisestä lähtevää tutkimusta. Milloin sanat tulevat prosessiin mukaan, tapahtuuko taiteen synty ollenkaan sanojen tasolla? Työtä tehdessä ratkaisut eivät kovin usein tapahdu sanallisessa muodossa, vaikka niille ehkä myöhemmin voidaankin antaa sellainen. Vielä tänäkin päivänä on yleistä, että taiteilijat tuskailevat selittäessään teoksiaan. Toisaalta voidaan kärjistää, että taiteesta puhutaan parhaiten taiteellisesti. Tällöin lopputuloksena saattaa olla, että taideteosta tuodaan esille kielellä, joka edellyttää olennaisesti enemmän tulkintaa kuin tavallinen kommunikaatio. Millainen on visuaalisen taideteoksen ja sitä kuvaavan sanallistetun ilmaisun välinen side? (Siukonen 2002, 72, 74, 75.)

Omassa työskentelyssäni intuitio, mielikuviutus ja tekemisen rohkeus peittoavat usein sanallisen, suunnitelmallisen ja suorittavan lähestymistavan. Tämä ei kuitenkaan aina pidä paikkaansa: joskus on mielestäni tärkeää suunnitella ja sanallistaa prosessi huolella, ennen kuin

ryhtyy varsinaiseen luomistyöhön. Oikeastaan hyödynnän molempia lähestymistapoja melko tasapuolisesti. Kultainen kosketus -valokuvasarjani koostuu pienistä, yksityiskohtaisista ja tarkkaan asetelluista installaatioista. Toisaalta annoin myös intuitiolle ja mielikuvitukselle tilaa työstäessäni kokonaisuutta. Mielestäni tämä vaikuttaa sarjan tarinallisuuteen: se ei ole liian alleviivattu, vaan ennemminkin viitteellinen näkymä aivojen keskiössä leijuvasta ajatuksesta. Mielestäni valokuvasarjassani näkyy kuitenkin myös kuvausprosessin aikana tekemäni pohdiskeleva tutkimustyö ja vaihtoehtojen karsiminen vertailun kautta. Tarinallisuus on harkittu, muttei itsestäänselvää. Toivon, että tarina valkenee katsojalle osin sanallisessa muodossa, osin intuition ja mielikuvituksen tasolla.

Siukonen viittaa kirjassaan Elisabeth Jernströmin tutkimukseen (2001), jossa avataan tarinan ja tarinan kertomisen opettavaista puolta. Oppimistilanteessa aivan keskeisiä strategioita ovat kertominen ja kuvakielen käyttö. Jernströmin tutkimus koski tilanteita, joissa toimijoina ovat käsityöläismestari ja oppilas. Kertominen ja kuvakielentäminen ovat kaksi tärkeää mestarin käyttämää strategiaa oppimistilanteissa. Keskiöön nousevat tarinat, vertaukset, anekdootit, paraabelit ja idiomit. Mestari sekä välittää tietoa, että tunnustelee oppilaan tietotasoa kuvarikkaalla kielellään. Kertomisen ja kielen rooli on keskeinen opittaessa käsityöläismestarin ammattiin: fiktiosta oppiminen ja sanallinen selittäminen saavat merkittävän roolin. Samaten hiljainen tieto ja sen eteenpäin siirtäminen. Siukosen mukaan Jernströmin tutkimuksessa esiin nostettu tilanne muistuttaa myös kuvataiteilijan työtä. (Siukonen 2002, 79, 80.)

Minussa asuu tunne käsin tekemisen aitoudesta. Ehkä osin senkin takia

olen valmis allekirjoittamaan kuvataiteilijuuden ja käsityöläisyyden yhtäläisyydet. Erojakin ammattikunnissa toki on, mutta aika paljon myös yhteistä. Käsityöläisyys pohjaa yleensä jonkin tarve-esineen, vaateen tai asumuksen valmistamiseen, kun taas kuvataiteilijan teoksella ei useinkaan ole mitään muuta konkreettista funktiota kuin ajatuksen tai tunteen esiin tuominen. Tarvitseeko kuvataidetta perustella sanallisesti? Omassa työskentelyssäni sanallisuudella on merkittävä asema, vaikka teosten katseleminen ei välttämättä vaadikaan minkäänlaista sanallistamista.



Kultainen kosketus - The Golden Touch (2017)  
Dibondille pohjustetut näyttelykuvat,  
Valokuvakeskus Nykyaika, Tampere

## 2.2.6 Metaforat

Metaforan alkuperä on kreikan kielessä, jossa se merkitsee siirtämistä. Metafora on kielikuva, joka tuottaa merkityksiä rinnastusten avulla. Se tulkitsee tai selittää yhtä asiaa toisen kautta. Metaforien ansiosta pystymme kommunikoimaan vaikeasti ilmaistavia asioita toisten ihmisten kanssa. Esimerkiksi vahvoja rakkauden, vihan tai surun kokemuksia voidaan ilmaista metaforisen idean avulla. Metaforan avulla on mahdollista tehdä jokin asia paremmin ymmärrettäväksi siirtämällä se toiseen yhteyteen. Yhtä asiaa kuvataan toisella asialla, ja näin samalla kuvataan jotain kolmatta seikkaa. Kuvatusta asiasta syntyy tällöin uusi käsitys tai idea. (Lahikainen, Punamäki & Tamminen 2008, 21, 22.)

Metaforat ovat alati arjessamme läsnä. Ne ovat osa elämäämme, ajatteluamme ja toimintaamme. Ne muovaavat tapaamme nähdä maailma. Todellisuuden ymmärtäminen ja ihmisiin suhtautuminen ovat myös metaforien muovaamia. Toisaalta metaforat myös rajaavat ymmärtämisen tapojamme. Metaforien kommunikoivuus ja toimivuus perustuu jaettuun, yhteiseen kulttuuriseen tietoon. (Lahikainen ym. 2008, 21, 22.)

Taiteessa metaforilla on usein vahvoja rooleja. Omissa kuvissani on paljon totutusta poikkeavia kuvallisia kielikuvia, kuten esimerkiksi purjelaiva parkkihallissa tai apina keinuhevossa. Metaforien avulla voi viitata johonkin tunnistettavaan ilmiöön. Toisaalta minua kiinnostaa myös uusien, kokeellisten metaforien kehittäminen valokuvan sisälle. Metafora voi olla monimerkityksinen ja häilyvä, mutta siitä huolimatta vahvan tunnelatauksen omaava.



Prosessikuva: Kultainen kosketus -  
The Golden Touch (2017)

## 2.2.7 Intuitio

Intuitio ei sanana ole ollut kovin hyvässä maineessa tieteellisesti ajatellen. Sanan maine on historian kuluessa muuttunut epämääräiseksi. Intuitio esiintyy sanana useammin populistisissa elämäntaito-oppaissa kuin filosofisessa kirjallisuudessa. Toisaalta intuitiolla on erittäin kunnias historia myös filosofisena terminä. Monioppinut saksalaisfilosofi Gottfried Wilhelm Leibnitz (1646-1716) määrittelee kaikkein täydellimmän tiedon olevan selkeää, tarkkaa, adekvaattia ja intuitiivista. Tällaista tietoa on Jumalalla. Ihmisen tieto on intuitiivista vain harvoin. Leibnitzin mukaan taiteilijat tietävät, että teoksen tekee hyväksi jokin siinä oleva ominaisuus, mutta he eivät kuitenkaan osaa sanoa mikä se on. (Siukonen 2002, 31, 32, 88.)



Intuitio on sanatonta tietoa, vaistonvaraista tunnetta. Omassa tekemisessäni intuitio nousee usein arvokkaaksi voimavaraksi. Koen, että intuition hyödyntäminen on myös taitoa. Intuitio viestii siitä, että tekijä tietää mitä tehdä: tehtävä on mahdollista suorittaa ilman erillisiä, sanallisia ohjeita. Toisaalta intuitioon ei pidä myöskään sokeasti luottaa. Sitä voi kuitenkin harjoittaa, sille voi antaa tilaa.

Haluan, että intuitio näkyy valokuvissani. Rohkea katsoja tarttuu intuition vietäväksi, eikä pelästy omaa alitajuista tulkintaansa. Koen, että intuition avulla on mahdollista selvittää jotain sellaista, mitä järjen avulla voi olla hankala sanallistaa.



### 3 TARINALLISUUS NYKYVALOKUVATAITEEN KENTÄLLÄ

Tutkimusmielessä valokuvaa on lähestyttävä analyttisesti, esteettisesti ja assosioivasti objektina ja sen alkuperäistä käyttöyhteyttä silmällä pitäen. Tällöin tulee pohtia myös kaikkia tiedostettuja ja tiedostamattomia kulttuurivirtauksia, jotka esiintyvät valokuvassa ja/tai valokuvan vaikutusalueella. (Ekeberg & Østgaard Lund 2010, 77.)

Nykyvalokuva on sidoksissa mediaan ja mainontaan. Sanomalehdet, eri medioiden verkkojulkaisut ja blogit koostuvat tekstin lisäksi kuvista. Usein nämä kuvat ovat valokuvia tai valokuvan johdannaisia: kuvankäsittelyohjelmalla koottuja, enemmän tai vähemmän graafisia kuvakollaaseja. Median lisäksi mainostajat hyödyntävät paljon valokuvia, erityisesti katumainonnassa. Näiden suurten toimijoiden lisäksi ovat myös yksittäiset valokuvaajat, kansalaiset: likimain jokaisella on päivittäin taskussaan kamerapuhelin. Valokuvista on tullut yksi viestinnän muodoista. Valokuvaaminen on monille myös rakas harrastus: luontokuvaajia, muotokuvaajia ja katukuvaajia on jokaiseen lähtöön. Valokuvan ammattilaisilla saattaa olla hankala paikka erottautua massasta.

Prosessikuva Virosta  
Kultainen kosketus - The Golden Touch (2017)

Nykyvalokuvan kentällä toistuu paljon samoja, ihmisiä tavalla tai toisella liikuttavia elementtejä: söpöjä eläimiä, höpsöjä lapsia, kauniita kasvoja, värikkäitä auringonlaskuja. Ruokakuvat ja eläinkuvat täyttävät monien sosiaalisen median seinät. Toisaalta myös omakuvat ovat edelleen ahkerassa kierrossa: usein kuvaaja haluaa itse näyttää edustavalta kuvassaan. Kuvasta tulee välittyä henkilön parhaat puolet. Digitaalisen valokuvaamisen aikana kuvia on helppo kuvata niin paljon kuin haluaa. Osa päättyy kiertoon, osa ei. Usein kuva päättyy käyttöön jo tuoreeltaan: parhaimmillaan samaan aikaan kun se on kuvattu. Symbolit ja kuvat ovat korvanneet tekstiä: yhdellä kuvalla saa kätevästi välitettyä sanomansa, eikä tekstiä välttämättä tarvita lainkaan.

Arkivalokuvien tarinallisuus ilmenee mielestäni parhaiten tänä päivänä nimenomaan sosiaalisen median kuvaviesteissä. Kuvat on tarkoitettu sanansaattajiksi. Missiona saattaa olla naurattaminen, informaation välittäminen, myötätunnon herättäminen tai esimerkiksi yllättävyys. Toisaalta myös erilaiset artikkelien ja sanomalehtitekstien kuvituskuvat pyrkivät visuaalisuuden lisäksi myös toiseen merkityksenantoon: tarinan ja viestin välittämiseen.

Entä sitten valokuvataide? Valokuvataiteessa on varmasti paljon samaa kuin nykyvalokuvassa: ovathan molemmat aikamme kulttuurin tuotteita. Valokuvataide kuitenkin joutuu perustelemaan olemassaolonsa. Valokuvataide on kohtalaisen uusi taidemuoto, esimerkiksi öljyvärimaalaukseen verrattuna. ”Valokuvaajat, teoretikot ja taidehistorioitsijat saattavat yllättyä huomattavasti, että filosofian kentällä käydään edelleen keskustelua siitä, onko valokuvaus taidetta vai

*ei. Asenne saattaa tuntua auttamattoman vanhanaikaiselta, sillä kriitikot, galleriat ja museot hyväksyvät yleisesti sekä populaarin valokuvauksen että taidevalokuvauksen. - - - filosofit pyrkivät ratkaisemaan kahden ilmeisen kilpailevan näkökohdan – valokuvan taiteellisten ja tiedollisten ominaisuuksien – välistä jännitettä. Miten sitten on mahdollista, että valokuvaus on samanaikaisesti sekä taidetta luova että tieteellistä tietoa maailmasta tuottava ilmaisuväline? Edellisessä valokuvaus psykologisena toimintona liittyy ihmisten mielikuvitukseen ja itseilmaisuuksiin, kun taas jälkimmäisessä se mielletään objektiivisena ja kiihkottomana mekanismina. - - ” (Wilson 2012, 86.)*

Prosessikuva Tampereelta  
Kultainen kosketus - The Golden Touch (2017)



Nykytaiteen kentällä valokuvataide on varsin hyväksytty taiteen muoto: nykytaide ei pyri hylkäämään mitään tekniikkaa, kaikki on hyvin perusteltuna mahdollista. Luonnollisesti osa taiteilijoista arvostaa valokuvausta enemmän, osa vähemmän. Nykytaiteen kentällä valokuvaus saattaa näyttäytyä joskus jopa liian perinteisenä: yleisesti ottaen kokeiluja ja uusia oivalluksia arvostetaan. Ehkä tästä johtuen kuvataiteen kentällä valokuvateoksia toteuttavat tekijät luokittelevat itsensä usein mediataiteilijoiksi: näin säilyy vapaus yhdistää valokuvaan esimerkiksi videota tai kuvanveistoa. Valokuvaaminen yhdistyy kuitenkin herkästi kuvajournalismiin, dokumentaristisuuteen, luonto- tai maisemakuvaukseen. Kuvataiteen kentällä toimiva valokuvaaja ei ammatti-identiteetiltään useimmiten halua lokeroitua esimerkiksi kuvajournalistiksi, vaan nimenomaan taidevalokuvaajaksi. Tietenkin tähän vaikuttaa myös valokuvaajan koulutustausta.



### 3.1 Tarinallisuuden käsite nykyvalokuvataiteessa

Nykyvalokuvataide hyödyntää temaattista kuvaamista: valokuvasarjat nivoutuvat usein yhden aiheen ympärille. Omaa identiteettiä ja ihmisen kasvua käsittelevät valokuvaajat kuten Elina Brotherus ja Iiu Susiraja. Terhi Asumaniemi keskittyy maisemalliseen valokuvaukseen, Anni Leppälän valokuvissa luonto ja ihminen paiskaavat kättä. Johanna Lecklin tutkii fiktion ja dokumentaristisuuden rajaa, ihminen on usein läsnä hänen valokuvissaan. Perttu Saksa tunnetaan mm. tummanpuhuvista muotokuva-arjoista; mallina voi ihmisen sijaan olla eläin. Susanna Majuri ja Marja Pirilä luovat valokuvissaan värikkäitä, unenomaisia mutta osin tunnistettavia tiloja. Nelli Palomäen valokuvissa kuolevaisuuden käsite yhdistyy mustavalkoisiin, harkittuihin muotokuviiin. Heikki Willamo tunnetaan tummanpuhuvista luontokuvistaan.

Omanlaisen valokuvaustekniikan ja -tyylin lisäksi taidevalokuvaajilla tuppaa olemaan jokin aihe, joka kiinnostaa kaikkein eniten, ja toistuu näin ollen kuvissa usein. Aihe voi olla yhteiskunnallisempi tai absurdimpi. Usein aihe muuttuu mielenkiintoisemmaksi ja helpommin lähestyttäväksi kun sen ympärille nivoutuu tarina. Tarina toimii viestinvälittäjänä ja sisällöntuottajana.

Prosessikuva Virosta  
Kultainen kosketus - The Golden Touch (2017)

### 3.1.1 Nykyvalokuvataiteilijoiden valokuvista tarinallisuuden näkökulmasta

Monet nykyaikaiset valokuvaajat käyttävät kuvissaan lavastuksia. Koetin löytää kuvaajia, joiden tekemisessä olisi samoja piirteitä kuin omassani. Esittelen tässä kolme kotimaista, keskenään erilaista taiteilijaa. Yhteistä heidän teoksissaan on lavasteiden harkittu hyödyntäminen. Susiraja ja Brotherus pohtivat kuvissaan enemmän identiteettiä, Konttisen keskityessä epätoden muovaamaan visuaalisuuteen.

Kuvataiteilija Laura Konttinen (s. 1987) valokuvissa toistuvat erilaiset abstraktit ja värikkäät, rakennetut ympäristöt. Yleisilme on hyvin esteettinen, kaunis ja herkkä. Tekniikaltaan Konttinen on jossain määrin lähellä omaani. Konttisen valokuvasarja Islands (2015-) esittää näkymiä saarista. Kuvat rakentuvat leikatuista kuvista, paperista, luonnon elementeistä ja värialueista. Kuvien todellisuus muistuttaa reaali maailmamme todellisuutta: saari on havaittavissa kuvasta, ja sen lisäksi saaren olemuksesta on mahdollista aistia. Majakkasaari luo erilaisia ajatuksia kuin täysin luonnontilainen rantaviiva.

Konttinen kertoo opinnäytetyössään (2010) kuinka kameran läsnäolo samassa huoneessa sai hänet lapsena vaivaantuneeksi: kymmenvuotiaana valokuva oli yksi hänen pahimmista vihollisista. *”Valokuva oli kiusankappale, joka näytti asiat aina väärin. - - -Valokuvan todellisuudessa ei ole ripaustakaan maailman kokemisen ihmeellisestä epämääräisyydestä”*. Valokuvassa oli kuitenkin jotain kiehtovaa. Muistikuvia-sarja syntyi ideasta

pilkkoa valokuva ja koota se uudelleen, haluttuun muotoon. (Konttinen, Muistikuvia : valokuvasarja 2010)



Kuva: Laura Konttinen, Island of No Memory (2014)

Konttisen tapa työstää valokuvaa on tekniikaltaan lähimpänä omaani. Suurin ero lienee siinä, että Konttinen pilkkoo valokuvan käsitteellisemmälle tasolle, kun minä puolestani käytän valokuvaa taustana ja rakennetun maailman puitteina. Konttisen kuvat ovat esteettisesti herkkiä, rakennettuja maailmoja. Niissä ei juurikaan ole havaittavissa muovista, teollista ja karua ilmettä, jota käytän omissa kuvissani harkituissa paikoissa.

Kuvataiteilija Iiu Susiraja (s. 1975) tutkii valokuvissaan identiteettiä ja omaa kehoa suhteessa ympäristöön. Rujot, paikoin hyvin kotikutoiset valokuvat erottuvat nykytaidevalokuvan kentästä sisältönsä lisäksi myös juurikin teknisen tahallisen harkitsemattoman oloisen ilmeensä vuoksi. *”Photoshopattujen mallikuvien ja yläviistosta napattujen Facebook-profiilikuvien vuosituhannella kaunistelematon tapa valokuvata itseään tuntuu miltei perverssiltä. Susiraja kuvaa itseään arkisessa ja koruttomassa valossa. Hän ei laittaudu kuvia varten tai tavoittele edustavaa otosta.”* (Helsingin Sanomat 4.11.2014, Nyt-liitteen Läävä arkiston uusinta vuodelta 2011).

Susirajan valokuvien maailma on rakennettu, mutta todellisen oloinen. Muoto on karuudessaan tavallaan jopa hyper-realistinen. Tee-se-itse mentaliteetti paistaa kuvien omituisista yhdistelmistä läpi: pöydällä olevaan lankkuun on naulattu suurilla nauloilla ruokaa banaanista mandariiniin ja makkarasta hampurilaiseen, Susiraja itse seisoo pöydän takana hölmistyneen tyhjä ilme kasvoillaan. Kuvien estetiikka on dokumentaristinen. Sisältö on kuitenkin lavastettu, vaikkei sitä välttämättä heti huomaakaan. Kuvissa yhdistyy sattuma, intuitio, lavastemaisuus ja dokumentaristinen pelkistetty ote. Tarinat ovat välittömiä, omituisia ja arkisia. Kuvien paikoin absurdit



Kuva: Iiu Susiraja, Kuusi (2010)

käänteet jättävät katsojalle tyhjiä tarinallisia aukkoja: teosten maailma on tulkinnanvarainen, eikä sitä puristeta yhteen totuuteen.

Valokuvataiteilija Elina Brotherus (s. 1972) on kansainvälisesti palkittu, pidemmän linjan suomalainen valokuvaaja. Brotheruksen ensimmäinen kansainvälinen näyttely on vuodelta 1998, jolloin Brotherus opiskeli vielä Taideteollisessa korkeakoulussa. Brotheruksen kuvissa on usein selkeä teema – uusi kulttuuri, lapsettomuus, taidemalli – jonka ympärille valokuvasarja rakentuu. Kuvat esittävät todellista paikkaa, esimerkiksi kotia. Kuvissa on hienovaraista lavastetun kuvan henkeä, johdattelevaa tarinallisuutta. Brotherus poseeraa itse omissa kuvissaan. Tästä syystä kuvia on helppo tulkita omakuvallisiksi, identiteettiä pohdiskeleviksi.

*”Valokuva on kuin aikakone”*, Brotherus sanoo. Brotherus tarkentaa ajatustaan toteamalla, että valokuva tekee näkyväksi muutoksen, ajan kulumisen: *”tuo on ollut, tämä on nyt, ja kohta tätäkään ei enää ole”*. Brotherus ei tiedä tarkasti, mistä ideat kuviin tulevat. Uusia kuvia ottaessaan hän ei kerro edes itselleen tekevänsä töitä, ihan vain kokeillakseen kuvaa muutaman valokuvan. (Helsingin Sanomat, kulttuuri. 22.1.2015 Elina Brotherus: Valokuva on kuin aikakone.)



Kuva: Elina Brotherus,  
Model Study 2 (2003)

Valokuvan luonne on muuttunut vuosikymmenien aikana. Yksi suurista muutoksista on digitaalisen kameratekniikan kehittyminen, ja sen mukanaan tuomat uudet kuvaustottumukset. ”Vielä 1990-luvulla Elina Brotherusta pidettiin narsistina, kun töissä esiintyi valokuvataiteilija itse. – Se, että kaikki kuvaavat itseään, on ollut minulle valtava helpotus. Enää kukaan ei kysy, minkä takia kuvaan itseäni, Brotherus toteaa viitaten selfie-aikakauteen.” (Yle uutiset, 18.2.2017: Elina Brotherus käy kuviensa kautta aikamatkalla – ”Kukaan ei enää ihmettele, miksi kuvaan itseäni”.)

Brotheruksen kuvat ovat tunteikkaita ja rosoisen viimeistelyjä. Kuvassa olevan henkilön identiteettiin on joskus helpompi päästä sisään, joskus vaikeampi. Valokuvasarjoista löytyy tarttumapintaa useammalla eri tasolla. Nykyvalokuvataide on vapaa väylä luoda tarinoita. Nykyvalokuvataide toisaalta hyödyntää valokuvauksen perinteitä, toisaalta rikkoo niitä.

Kuva: Elina Brotherus,  
Le Reflet (1999)



## 4 KULTAINEN KOSKETUS

Opinnäytetyöni taiteellinen osuus, seitsemän valokuvan sarja kantaa nimeä Kultainen kosketus - The Golden Touch. Tavoitteenani oli rakentaa yllättävä, surrealistisen leikkisä, aavistuksen taianomainen mutta arkinen tarina valokuvien avulla.



Kultainen kosketus - The Golden Touch (2017)  
Dibondille pohjustetut näyttelykuvat,  
Valokuvakeskus Nyky aika, Tampere

### 4.1 Opinnäytetyöni tekniikasta

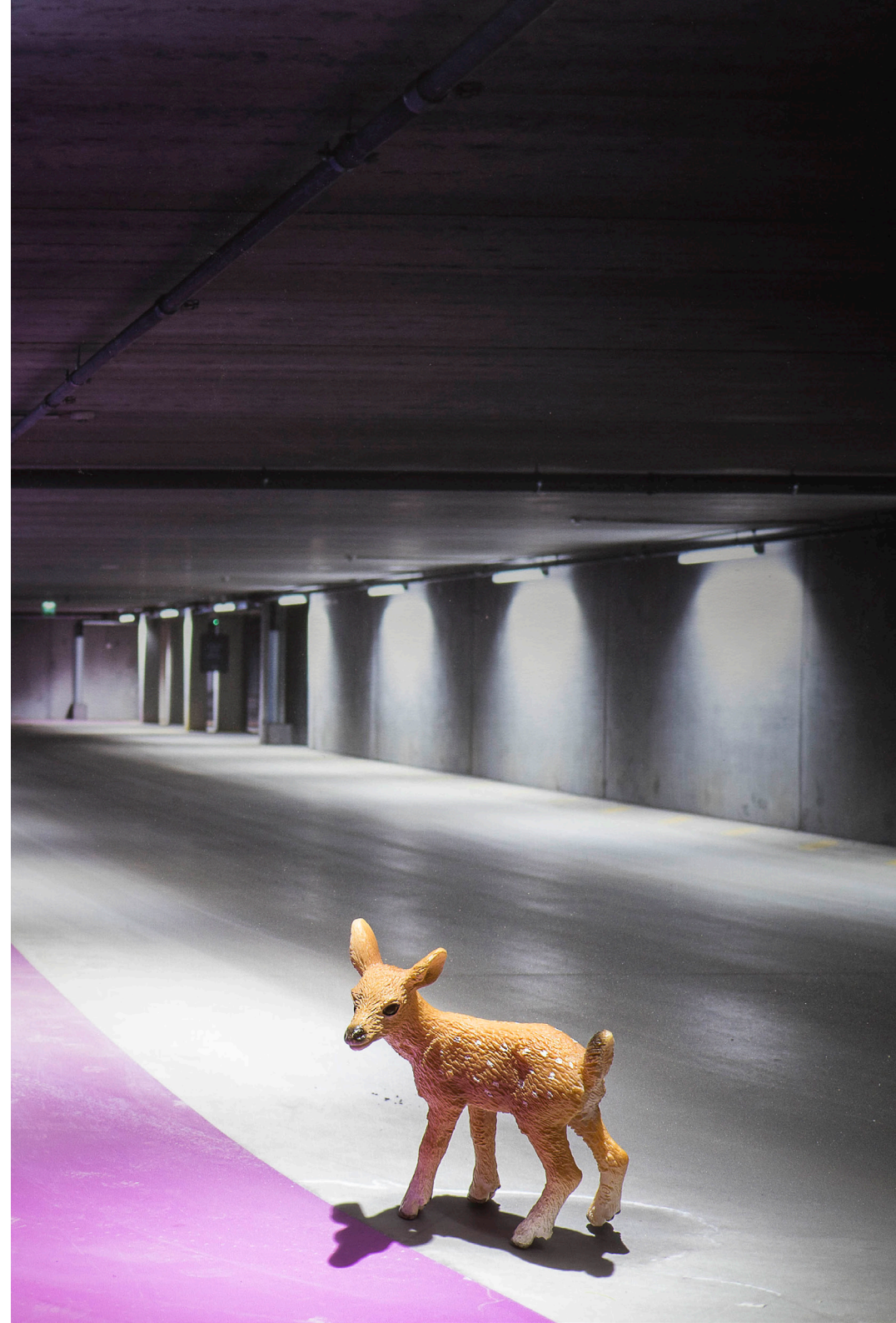
Oman opinnäytetyöni taiteellisessa osuudessa keskityin luomaan valokuvasarjan tekniikalla, joka hyödyntää dokumentaarista, lavastettua ja kokeellista valokuvaa sekä pienoistallaatioiden rakentamista. Olin opiskellut edellä mainittuja kuvaamisen tapoja ollessani vaihto-opiskelijana Berliinissä, Berliner Technische Kunsthochschulella kesällä 2016. Berliinissä kuvaamani valokuvasarja muodostui niin vahvaksi, että rohkenin asettamaan sen näytille ensimmäiseen ulkomaille järjestettyyn yksityisnäyttelyyni ("Land Escapes", Kunst40 galleriassa Berliinissä). Tiesin ensimmäisen kokeilun olevan vasta alkua: tulisin tekemään toisen sarjan samaa tekniikkaa hyödyntäen.

Ajatus valokuvan ja käsillä tekemisen yhdistämisestä syntyi luonnostaan. Olen lapsesta asti tykännyt valokuvaamisesta. Sen lisäksi olen piirtänyt nuorempana paljon, esimerkiksi Aku Ankka -sarjakuvia ja kuvitteellisia pohjapiirroksia. Kokeilevat tilaratkaisut ja installaatiot kiehtovat minua. Minussa asuu myös käsityöläisyys ja tunne käsin tekemisen aitoudesta. Se on välillä ristiriidassa kaiken digitaalisuuden ympäröidessä. Siksi halusin yhdistää digitaalisen valokuvauksen analogiseen manipulaatioon, installaatioiden luomiseen. Halusin tekniikallani osoittaa, että todellisuutta on mahdollista muovata - analogisestikin.



Lähtökohtana on käyttää vedostettuja valokuvia taustalla, joten ensimmäinen vaihe oli kuvata taustoja. Kuvasin erilaisissa ympäristöissä, erilaisissa valaistuksissa ja eri vuodenaikoina, niin sisällä kuin ulkona. Seuraavaksi tulostin taustakuvia, esimerkiksi perinteiseen kymppikokoon. Nämä taustakuvat asetettiin pöydänreunalle, seinää vasten nojaamaan. Taustakuvien eteen rakensin erilaisia pienoistallaatioita. Pienoisinstallaatioihin kuuluu lukuisia erilaisia elementtejä eläinfiguureista pikkuautoihin ja hiekasta askartelutarvikkeisiin. Koetin häivyttää taustakuvan ja pienoistallaation rajaa. Tavoitteena oli luoda maailmoja, joissa erilaiset elementit sekoittuvat toisiinsa paikoin saumattomasti, paikoin surrealistisen tökerösti.

Pienoisinstallaatioiden kuvaaminen vaatii ymmärrystä perspektiivistä, syväterävyydestä, mittasuhteista, tarkentamisesta, värisävyistä ja valkotasapainosta sekä varjoista ja valaistuksesta. Lisää haastetta kuvaamiseen tuo se, että pienoistallaatioon sisältyy myös tulostettuja valokuvataustoja. Valokuvataustat on asetettava oikein, jotta ne muodostavat yhtenäisen maailman pienoistallaatioon sulautuen. Valokuvataustojen ja pienoistallaation esineiden lisäksi käytin myös valokuvista leikattuja, irrallisia elementtejä, kuten esimerkiksi omakotitalon julkisivua. Valokuvataustojen on oltava kokoluokaltaan oikeassa suhteessa pienoistallaatioon nähden, jotta illuusio rakennetusta todellisuudesta toimii oikein.





Kultainen kosketus - The Golden Touch (2017), Dibondille pohjustetut näyttelykuvat, Valokuvakeskus Nykyaika, Tampere



Prosessikuva työhuoneelta  
Kultainen kosketus - The Golden Touch (2017)

Seuraava aukeama:  
Prosessikuva työhuoneelta: Kultainen kosketus -  
The Golden Touch (2017)

## 4.2 Kultainen kosketus: sisällöistä ja lähtökohdista

Valokuvasarja Kultainen kosketus – The Golden Touch käsittelee todellisuuden rakentamista fyysisen ja virtuaalisen välimaastossa. Analoginen muokkaus symboloi mielikuvitusta: palikat ovat todellisia, mutta yhdistelmät outoja. Tutut elementit sotkeutuvat yllättäviin tilanteisiin. Onko mikään sitä miltä näyttää?

Esiinnyn itse kuvissani. Tutkin mielenmaisemaa identiteetin rakentumisen kautta. Tutut paikat näyttäytyvät uudessa valossa. Ympäristö on saanut uuden ulottuvuuden kasvattajana. Todellisuus on konstruktio. Se rakentuu erilaisista elementeistä. Tee-se-itse mentaliteetti ja tietty rouheus ovat osa omaa tekemistäni, vaikka teossarja onkin teknisesti hiottu ja kaikki ratkaisut ovat loppuun asti mietittyjä. Kitka täydellisen ja epätäydellisen, hiotun ja sattumanvaraisen välillä luo jotain uutta.

Kuvasin taustoja valokuvasarjaani lähes vuoden ajan, erilaisissa paikoissa. Kuvasin itseäni maisemassa tai sisätilassa eri kaupungeissa: Berliinissä, Tartossa, Viron vanhauskoisten kylissä Peipsijärven rannalla, Tampereella, Lohjalla ja Raaseporissa. Halusin saada taustoihin variaatiota ja erilaisia luonteita. Halusin, ettei valokuvasarja identifioitu suoranaisesti mihinkään yksittäiseen kaupunkiin tai sääolosuhteeseen. Vuodenajat ovat meille suomalaisille tärkeä osa kiertokulkua. Halusin valokuvasarjassani tuoda esiin sekä lumisen talven että aurinkoisen kesän. Vastakohtien välille syntyvä kitka on mielestäni tehokas tapa herättää tarinaan vuoropuhelua.

Suomi juhlii satavuotista taivaltaan itsenäisenä valtiona. Suomi on vielä pitkään maaseudun ja luonnon valtio. Kaupungistuminen vie aikansa: maaseutumaisuus on läsnä suuremmissakin kaupungeissa. Kuinka historia seuraa meitä, vaikka muovaamme ympäristöämme uuteen kuosiin?

Pienoisinstallaatioissa käyttämäni elementit kerääntyivät puolen vuoden aikana erilaisista kohteista, esimerkiksi kirpputoreilta ja pienoismallimyymälöistä. Osan ostin uutena, osan käytettynä. Sain myös paljon pieniä esineitä lainaksi.

Pienet muoviset eläinfiguurit toimivat tarinani näyttelijöinä. He ovat karikatyyrisiä, tunnistettavia hahmoja, mutta eivät kuitenkaan tuttuja. Heille täytyy luoda tarina ja sielu. Eläinhahmot rinnastuvat lasten leikkeihin ja villiin luontoon, jossa vain viidakon laeilla on merkitystä. Sen lisäksi eläinhahmot ovat vahva miellelyhtymä eläinsatuihin ja sitä kautta myös eläinsatujen tarinoihin.

Käytin installaatioiden luomisessa myös paljon erilaisia askartelutarvikkeita, kuten teippiä, kartonkia, siimaa ja akryylimaleja. Maalasin joitain installaation elementeistä väriltään paremmin kyseessä olevaan käyttötarkoitukseen sopivaksi. Esimerkiksi puun värinen keinutuoli sai sinisen maalipinnan ylleen. Myös pienoismallitarvikkeet olivat kovassa käytössä. Tekonurmi, hiekka, miniatyyripuut, ihmishahmot ja erilaiset nukkekodin huonekalut, astiat, tekstiilit ja työkalut pääsivät kuviin mukaan. Valitsin kuviin itselleni tärkeitä esineitä, kuten mummilta saamani keraamisen jääkarhun ja isäni vanhan koottavan pienoismalliauton.



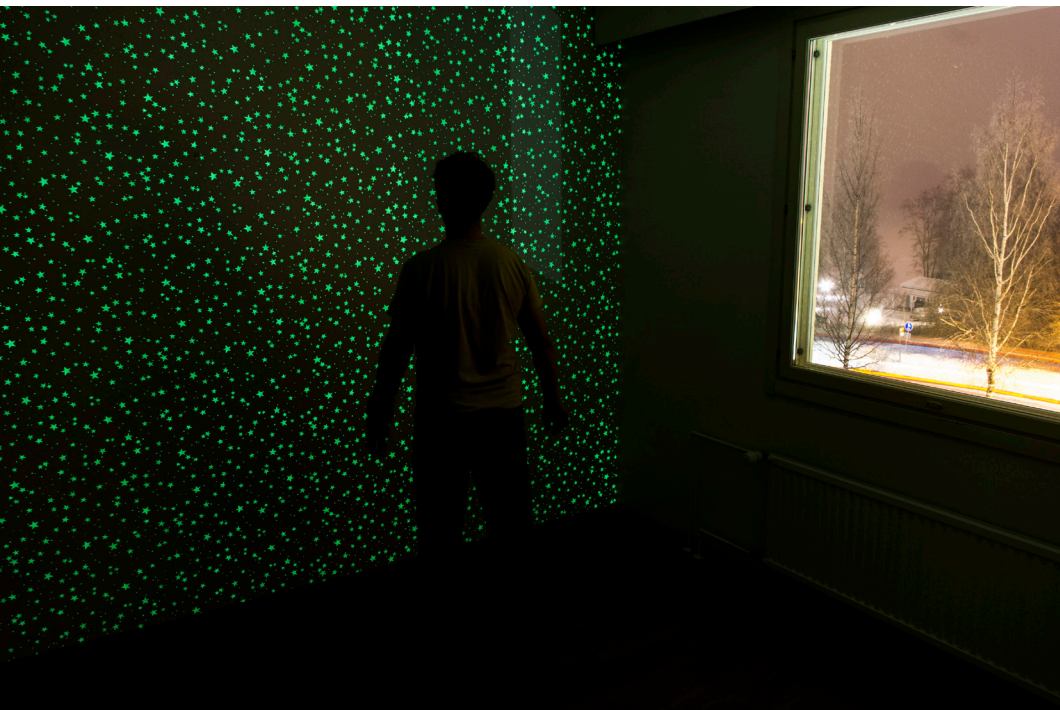


Kullainen kosketus - The Golden Touch (2017)

Taustakuvista löytyy itselleni tärkeitä tai tuttuja kohteita. Kesäinen kuva on vanhempieni pihalta, Sammatin vanhasta pappilasta. Kuvasin lisäksi Tesoman lenkipoluilla, Lielahikeskuksen parkkihallissa ja uuden asuntomme tyhjässä olohuoneessa. Valokuvasin Berliinissä ollessani opiskelijavaihdossa, ja Tartossa kun olimme Tehonrakentajat-taiteilijaryhmänä residenssissä Virossa. Kuvasin myös uuden asuntomme makuuhuoneessa, jossa on pimeässä hohtavat tähtikuvioiset fosforitapetit. Osassa taustakuvista on hyödynnetty valokuvateknisiä ratkaisuja, kuten esimerkiksi päällekkäisvalotuksia. Näin sain taustakuviinkin yllättäviä lisäkerroksia. Toteutin kuvasarjani mahdollisimman pitkälle ilman digitaalista kuvanmuokkausta, raakakuvien värisäädöt ja terävöityksen toteutin tietokoneella. Teoksen työstämisessä minua kiinnosti analoginen ympäristön muokkaus ja erilaisten tilojen luominen lavastamalla. Halusin jättää kädenjäljen kuviin näkyviin.

Yksityiskohta teoksesta:  
Kultainen kosketus - The Golden Touch (2017)





Prosessikuva Tampereelta  
Kultainen kosketus - The Golden Touch (2017)

## 5 POHDINTA

Kuvan tarinallisuuden rakentuminen ei ole yhden tai edes kahden asian summa. Ymmärrys siitä, miksi jokin tulkitaan tietyllä tapaa, vaatii tietoa ihmisen muistin, näköhavainnon, mielikuvituksen ja kulttuurihistorian kentiltä. Lisäksi on ymmärrettävä kuvan symboliikkaa ja erilaisten ratkaisujen tarkoituksia. Tulkintaa ei tule yksinkertaistaa liiaksi.

Kuva on tarinallinen, koska ihmisellä on tarve selittää ympäristöään ja pyöritellä tosiasiainvastaisuuksia: millainen olisikaan lopputulos, jos nämä eivät olisikaan tällaisia vaan nämä olisivatkin tuollaisia? Ihmisen mielikuvitus on kyltymätön.

Eri ihmiset voivat kokea saman kuvan täysin eri lailla. Tämä johtuu siitä, että ihmisillä on tapana pohjata ajatuksensa omaan historiaansa ja omaan persoonaansa. Jokaisella meistä on omanlaisensa menneisyys, eikä kahta identtistä ihmistä ole olemassakaan.

Tarinallisuuden luominen nykyvalokuvataiteen keinoin on alati liikkeessä oleva tila: kulttuurimme kehittyy ja taide kulkee usein etujoukoissa. Asioiden kertominen tarinallisuuden kautta on ihmisille tyypillinen tapa siirtää tietoa. Tarinan keinoin on mahdollista viestiä suuria ja vaikeitakin asioita, eikä valokuvataide tee tähän poikkeusta.

Nykyvalokuvataiteessa on mahdollista hyödyntää monenlaisia tarinankerronnallisia ratkaisuja. Valokuvan etuja tarinankerronnassa ovat mm. katsojan mielikuvituksen rikkaus sekä mahdollisuus käyttää intuitiota ja tunteita yllättävästi. Hyvät tarinat eivät katoa koskaan, vaikka eri sukupolvet ja eri kulttuurit tulkitsevatkin niitä eri tavalla. Tarinat elävät!

Yksityiskohta teoksesta  
Kultainen kosketus - The Golden Touch (2017)





## LÄHTEET

Draaisma, D. 2011. Muistikirja. Ensimmäisistä muistoista unohtamisen usvaan. Suom. van Leeuwen, S. 1. painos. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy.

Ekeberg, J. & Østgaard Lund, H. 2010. 80 millioner bilder. Teoksessa Lundström, J. E. (toim.) 2012. Valokuvallisia todellisuuksia. Suom. Antinjuntti, K. 1. painos. Helsinki: Like Kustannus Oy.

Friman, L. 2011. ”Maailmalla kohuttu Iiu Susiraja ei suostu pitämään pulleutta piilossa” Helsingin Sanomat 4.11.2014, Nyt-liitteen Läävä arkiston uusinta vuodelta 2011.

Gopnik, A. 2009. Filosofinen vauva. Mitä lasten mieli kertoo totuudesta, rakkaudesta ja elämän tarkoituksesta. Suom. Pietiläinen, K. 1. painos. Helsinki: Hakapaino.

Grebe, S. 2010. Cognitive Desires: How to gain knowledge and what can be learnt by looking at photographs. Teoksessa Lundström, J. E. (toim.) 2012. Valokuvallisia todellisuuksia. Suom. Kokkola, S. 1. painos. Helsinki: Like Kustannus Oy.

Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. 2000. Diskurssianalyysin aakkoset. 2. painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Konttinen, L. 2010. Muistikuvia : valokuvasarja. Kuvataiteen koulutusohjelma. Tampereen ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.

Lahikainen, A., Punamäki, R. & Tamminen, T. 2008. Kulttuuri lapsen kasvattajana. 1. painos. Vantaa: WSOY.

Lindgren, A. & Törnqvist, M. 1995. Hämäränmaassa. Suom. Järvinen, L. Belgia: WSOY.

Major, E. J. 2010. Photography Lost to Resemblance. Teoksessa Lundström, J. E. (toim.) 2012. Valokuvallisia todellisuuksia. Suom. Kokkola, S. 1. painos. Helsinki: Like Kustannus Oy.

Sandell, E. 2017. Elina Brotherus käy kuviensa kautta aikamatkalla – ”Kukaan ei enää ihmettele, miksi kuvaan itseäni”. Yle verkkouutiset 18.2.2017

Seppänen, J. 2005. Visuaalinen kulttuuri. Teoriaa ja metodeja mediakuvan tulkitsijalle. 1. painos. Tampere: Vastapaino.

Siukonen, J. 2002. Tutkiva taiteilija. Kysymyksiä kuvataiteen ja tutkimuksen avoliitosta. 1. painos. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.

Tuomikoski, P. 1987. Taide ja ihminen. 1. painos. Helsinki: Hakapaino Oy.

Wilson, D. M. 2011. Philosophical Scepticism and the Photographic Event. Teoksessa Lundström, J. E. (toim.) 2012. Valokuvallisia todellisuuksia. Suom. Kokkola, S. 1. painos. Helsinki: Like Kustannus Oy.